

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΑΚ. ΕΤΟΣ 2017-2018

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΙΙΙ, 18^{ος} - 19^{ος} αιώνας

Διδάσκων: Παναγιώτης Πάγκαλος

Η αστική τάξη και οι κοινωνικές ανακατατάξεις της βιομηχανικής εποχής

Περιγραφή

Στο μάθημα «Ιστορία Αρχιτεκτονικής 3» παρουσιάζονται βασικά ζητήματα της αρχιτεκτονικής από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 20^{ου}, όπως: η εξέλιξη του επιστημονικού ρόλου του αρχιτέκτονα κατά τον Διαφωτισμό, η σχέση αρχιτεκτονικής και βιομηχανικής παραγωγής, η εμφάνιση των νέων υλικών και η επίδραση τους στο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο, η εμπλοκή των αρχιτεκτόνων στις πολεοδομικές προτάσεις των μητροπόλεων.

Τα μαθήματα στηρίζονται σε μία κριτική προσέγγιση της αρχιτεκτονικής και τη συνδέουν με τις γενικότερες αλλαγές των κοινωνιών, έτσι ώστε να παρουσιάζονται οι προσπάθειές της να συμμετέχει στον γενικότερο προβληματισμό του σύγχρονου κόσμου και της τεχνολογικής εξέλιξης.

Οι νέες αρχιτεκτονικές κατευθύνσεις εξετάζονται με συγκεκριμένα παραδείγματα σκέψης και έργου ορισμένων από τους σημαντικότερους αντιπροσώπους της διεθνούς αρχιτεκτονικής. Οι υποχωρήσεις και οι αλλαγές στα οριοθετημένα πεδία χωρικής οργάνωσης, επιβεβαιώνουν συμπορεύσεις και συμβιβασμούς, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αναγκαιότητα του αρχιτέκτονα στη νέα βιομηχανική πραγματικότητα.

Πρόγραμμα μαθημάτων

- Εισαγωγή: Η σημασία της ιστορίας και η έννοια της χρονικότητας.
- Η κληρονομιά του A.Palladio στη δυτική σκέψη.
- Από την Αναγέννηση στο Μπαρόκ.
- Η έννοια της παράδοσης: από τον Raffaello στον Ruskin.
- Από το Μπαρόκ στον Νεοκλασικισμό.
- Μεταξύ υψηλού και πραγματιστικού: Έ. L. Boullée, Cl. N. Ledoux, N. Durand.
- Η απώλεια του κέντρου και ο ρόλος της φύσης.
- Οι αντιστάσεις του χειρωνακτικού πολιτισμού: Art & Crafts - Art Nouveau.
- Η συμβολή της Βιέννης: O. Wagner.
- Η αφετηρία της κάθαρσης: A. Loos.
- Από τον Φουτουρισμό στον Ρασιοναλισμό: A. Sant' Elia - G. Terragni.
- Το Deutscher Werkbund και ο P. Behrens.
- Αρχιτεκτονική και Παραγωγή: T.Garnier.

Συνιστώμενη βιβλιογραφία

- Argan, Giulio Carlo, *Η Μοντέρνα Τέχνη*, Αθήνα, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1998.
- Bell D., *Ο πολιτισμός της μεταβιομηχανικής δύσης*, μτφρ. Γ. Λυκιαρδόπουλος, Νεφέλη, 1999.
- Benevolo L., *Storia dell'architettura moderna*, Ρώμη-Μπάρι, 1997.
- **Frampton, K., *Μοντέρνα Αρχιτεκτονική – Ιστορία και κριτική*, μτφρ. Θ. Ανδρουλάκης - Μ. Παγκάλου, Θεμέλιο, Αθήνα, 1987.**
- Horkheimer M., Adorno T., *Η διαλεκτική του διαφωτισμού*, μτφρ. Ζ.Σαρίκας, Ύψιλον, Αθήνα, 1986.
- Watkin, D., *Ιστορία της δυτικής αρχιτεκτονικής*, μτφρ. Κ. Κουρεμένος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2005.
- Γιακουμακάτος Α., *Η αρχιτεκτονική και η κριτική*, Νεφέλη, Αθήνα 2001-2009.
- **Πάγκαλος, Π., *Η σημασία του χρόνου στη σύγχρονη αρχιτεκτονική*, Gutenberg, Αθήνα, 2011.**
- Συλλογικό Έργο, *Αρχιτεκτονική Θεωρία: Από την Αναγέννηση μέχρι Σήμερα*, μτφρ. Π. Μαρτινίδης, Γνώση, Αθήνα, 2006.

Επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα και δεξιότητες:

Επιδίωξη του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών με τα κύρια θεωρητικά προβλήματα της αρχιτεκτονικής μετά τη βιομηχανική επανάσταση, η κατανόηση των διαφόρων ιδιωμάτων, η κριτική αντίληψη της αρχιτεκτονικής, η διάκριση ανάμεσα σε αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά και η συσχέτισή τους με ιστορικούς παράγοντες, η ανάπτυξη των ερευνητικών δεξιοτήτων, η ενθάρρυνση συμμετοχής σε διάλογο, η εκμάθηση συγγραφής μιας θεωρητικής εργασίας, η ορθή χρήση της βιβλιογραφίας, η συγκριτική ικανότητα και ο εντοπισμός των ομοιοτήτων και των διαφορών στα αρχιτεκτονικά έργα, οι κατευθύνσεις στην αρχιτεκτονική σε σχέση με την τεχνολογία και την αισθητική.

Τρόπος αξιολόγησης / βαθμολόγησης των φοιτητών

Η αξιολόγηση πραγματοποιείται με γραπτές εξετάσεις στο τέλος του εξαμήνου
και

Είναι υποχρεωτική η εκπόνηση εργασίας

Πληροφορίες Εργασίας

«Το μέλλον του παρελθόντος της Αθήνας»

Ο αστικός χρόνος συμπεριλαμβάνει, εκτός από τη χωρική και κτηριακή οργάνωση, τις ιστορίες που παράγονται στην πόλη και συνδέεται με την αφήγηση των πολλαπλών όψεών της, με τις μνήμες της, τις αναφορές και τους μύθους της. Στον χαρακτήρα της συμβάλλει το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων, η οικονομία, η παραγωγή, το εμπόριο και κυρίως οι σχέσεις εξουσίας. Η ταυτότητα της πόλης εδράζεται στα μόνιμα γεωφυσικά στοιχεία, στις ζώνες των σχεδίων πόλης, στους οδικούς άξονες, στις πλατείες, στις γειτονιές, στις αγορές, στα δημόσια κτήρια, στα όρια μεταξύ κέντρου-προαστίου, στους χώρους πρασίνου, στις αθλητικές εγκαταστάσεις, στις περιοχές εργασίας, στα αστικά κενά, στα θεσμικά και λατρευτικά οικοδομήματα και ασφαλώς στα μνημεία. Αυτά

αποτελούν τα βασικά συστατικά, με τα οποία κάθε πόλη διαπλάθει το ιδιαίτερο σώμα της και την εικόνα του τόπου της στον ιστορικό χρόνο.

Με θέμα **«Το μέλλον του παρελθόντος της Αθήνας»**, στην εργασία θα πρέπει να μελετηθούν και να σχολιαστούν τα βασικά ζητήματα που καθόρισαν την πορεία διαμόρφωσης της πόλης των Αθηνών από τη σύσταση του Νέου Ελληνικού Κράτους έως σήμερα και, κυρίως, να διατυπωθούν προτάσεις συμβολής της τέχνης στην κατεύθυνση αναβάθμισης δημόσιων χώρων της Αθήνας, οι οποίοι είναι εν ενεργεία ή τελούν υπό εγκατάλειψη ή σχετίζονται με σοβαρά κοινωνικά προβλήματα (Φτώχεια • Βία • Ανεργία • Μετανάστευση • Ρατσισμός • Πορνεία • Ναρκωτικά κ.ά.).

Κάθε φοιτητής ή ομάδα φοιτητών (έως 3 άτομα) θα επιλέξει ελεύθερα έναν ή περισσότερους δημόσιους χώρους εντός των ορίων του Δήμου Αθηνών (πλατείες, πάρκα, δρόμοι / πεζόδρομοι, δημόσια κτήρια, οικόπεδα κ.ά.), και εν συνεχεία θα προβεί σε μια πρόταση αναβάθμισης / αξιοποίησης / επανάχρησης / αλλαγής χρήσης, λαμβάνοντας υπ'όψιν μία ή παραπάνω από τις ακόλουθες κατηγορίες των μόνιμων χαρακτηριστικών ταυτότητας της Αθήνας:

_1. Η Ιστορία και ο μύθος της πόλης: Χρόνος και κατασκευασμένη μνήμη

Αρχαιότητες, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, μνημεία, ταφικά μνημεία, νεκροταφεία, πλατείες, ονοματοθεσίες δρόμων, το παλίμψηστο του υπεδάφους, αστικά ερείπια, προσωπικά μνημεία

_2. Οικονομία, κοινωνική κρίση και μετακινήσεις εν τόπω και εν χρόνω

Ανθρωπιστική κρίση, ύφεση, εγκατάλειψη, doughnut effect, παραγωγικός ιστός, κοινωνικές υποδομές, χώροι φιλοξενίας προσφύγων & μεταναστών, προσφυγικοί συνοικισμοί του μεσοπολέμου, καταλήψεις, το δικαίωμα στον δομημένο χώρο, οικονομικές εκκενώσεις αστικών περιοχών, εγκληματικότητα, πορνεία, γκετοποιημένες ζώνες, περιοχές υψηλής ασφαλείας, upcycling-recycling (παζάρια, ανοιχτές αγορές, προσωρινές κατασκευές, κλπ.)

_3. Τα σύνορα της πόλης και τα ρήγματα του χρόνου: Φυσικά και τεχνητά όρια στην Αθήνα

Όρια της πόλης (νερό, βουνά, οδικοί άξονες, μετρό), γεωμορφολογία, κλιματικές συνθήκες, τριβή κατά μήκος των ορίων, ρήγματα στον αστικό ιστό, χωρικά κατώφλια, αστικά κενά, ώσμωση, το έδαφος και το υπεδάφος (τα δίκτυα κάτω από την πόλη)

_4. Αθήνα, Νεοκλασικισμός & Μοντερνισμός: Το σενάριο της καταγωγής και η επινόηση της παράδοσης

Νέο ελληνικό κράτος και νεοκλασικισμός, η αστική έκφραση της εξουσίας, επίσημη και ανεπίσημη αρχιτεκτονική, κρατικά κτίρια, μοντερνισμός και εκπαίδευση, κράτος και υποδομές

_5. Το χρονικό του εκμοντερνισμένου: η μάσκα της Δύσης, οι αλλαγές και οι υποδομές

Αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί, ολυμπιακές εγκαταστάσεις, υποδομές και δίκτυα μεταφορών, χώροι πρασίνου, θαλάσσιο μέτωπο - αναψυχή και τουρισμός

σύντομες οδηγίες

Η εργασία θα πρέπει να παραδοθεί σε ηλεκτρονική μορφή **word (.doc)** με συνολική έκταση δακτυλογραφημένου κειμένου τουλάχιστον 2500 λέξεων (μη συμπεριλαμβανομένης της βιβλιογραφίας και των υποσημειώσεων) και με ελεύθερη την επιλογή χρήσης εικονογραφικού υλικού (σκίτσα, σχέδια, φωτογραφίες κ.ά.).

Είναι απαραίτητη η χρήση εκτεταμένης βιβλιογραφίας επί του θέματος (ελληνική και ξένη) και η σωστή χρήση υποσημειώσεων. Δίδεται σε επιπλέον αρχείο προτεινόμενη βοηθητική βιβλιογραφία για την εκπόνηση της εργασίας.

Συνιστάται η εξέταση των εργασιών από τον διδάσκοντα κατά τη διάρκεια της εκπόνησής τους και πριν την τελική παράδοση. Η εργασία πρέπει να έχει παραδοθεί στον διδάσκοντα πριν από την καθορισμένη ημερομηνία των τελικών γραπτών εξετάσεων. Η συνεργασία με τους φοιτητές πραγματοποιείται κάθε Πέμπτη, 17:00-20:00.